

предметом так, щоб цей момент був добре помітний. Заздалегідь обумовлюється сигнал «гроші взяті», якщо передача здійснюється поза полем спостереження оперативних співробітників [2, с.35-37].

Список використаних джерел:

1. Колодяжний М.Г. Насильницькі вимагання майна в Україні: кримінологічна характеристика, детермінація та запобігання: монографія. Х.: Кроссруд, 2010. 288с.
2. Виявлення і розкриття кваліфікованих видів вимагань вчинених учасниками організованих груп та злочинних організацій: метод. рекомендації; кол. авт. Дніпро: ДДУВС, 2023, 50с.
3. Ухвала суду №96719998, 30.04.2021, Київський районний суд міста Харкова / <https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/court-document/96719998/>.

ВОЛКОВ Тарас

кандидат юридичних наук
докторант кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

**СУТНІСТЬ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ ТА МОЖЛИВОСТІ
ЇХ ВИКОРИСТАННЯ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ
ПРОТИ ВЛАСНОСТІ**

Використанню спеціальних знань при розслідуванні кримінальних правопорушень приверталась значна увага з боку вчених-криміналістів. Спеціальні знання за визначенням І. В. Пирога це «сукупність теоретичних знань і практичних умінь та навичок у галузі науки, техніки, мистецтва чи ремесла, набутих у результаті спеціальної теоретичної підготовки або професійного досвіду роботи, що використовуються з метою розкриття, розслідування та попередження злочинів» [1, с. 14]. Аналізуючи зазначене визначення, а також зважаючи на думки інших науковців, можна охарактеризувати спеціальні знання наступним чином: по-перше, спеціальні знання – це систематизовані наукові знання, вміння і навички які відповідають сучасному рівню досягнень у в певній галузі людської діяльності; по-друге, спеціальні знання, у розумінні ст. 242 КПК України, де зазначено, що «не допускається проведення експертизи для з'ясування питань права», виключають знання в галузі права, об'єктом вивчення яких є суспільні відносини, а також методологічних наук (філософія, логіка), які носять світоглядний характер. Юриспруденція і методологія виступають складовою частиною професійних знань слідчого, які в широкому розумінні також являються спеціальними, однак розташовані за межами кримінально-

процесуального значення цього терміну; по-третє, спеціальні знання – це не загальнодоступні знання, як критерій відмежування їх від інших знань доцільно використовувати рамки спеціальної освіти, оскільки такий критерій дає змогу найбільш повно визначити межу спеціальних знань у кожний певний проміжок часу, що в умовах історичної змінності певних меж, дуже важливо; по-четверте, спеціальні знання мають носити діяльнісний характер, тобто характеризувати певний вид практичної діяльності.

Вбачаємо, що до основних процесуальних форм використання спеціальних знань на досудовому розслідуванні слід відносити участь спеціаліста у проведенні слідчих (розшукових) дій (ст. ст. 228, 236, 237, 240, 245, 262, 266, КПК України) та проведення судових експертиз та участь експерта у розслідуванні та судовому розгляді (ст. ст. 242, 243, 244 КПК України). Суб'єктами використання спеціальних знань потрібно вважати спеціаліста (ст. 71) та експерта (ст. 69) відповідно.

Аналіз чинного законодавства дозволяє виділити як самостійну форму застосування спеціальних знань – участь спеціаліста під час проведення слідчих (розшукових) дій. Ця форма застосування спеціальних знань знайшла своє місце в кримінально-процесуальній діяльності. Єдиного критерію, на основі якого варто залучати спеціаліста для участі в слідчих діях, не розроблено. Залучаючи спеціаліста, слід керуватися принципом практичної доцільності, під яким розуміється оптимальне застосування спеціальних знань і практичних навичок для одержання максимальної доказової та орієнтуючої інформації з матеріальних й ідеальних слідів правопорушення. Особливий інтерес викликає оформлення результатів участі спеціаліста в слідчій (розшуковій) дії. Дії спеціаліста мають знайти відображення в процесуальному документі – протоколі слідчої (розшукової) дії. Оскільки процедура участі спеціаліста й отриманих результатів відображається в протоколі слідчої (розшукової) дії, то це накладає певні процесуальні і методичні обмеження на його роботу. У протоколі фіксуються такі, пов'язані зі збиранням доказів, відомості і встановлені в результаті застосування спеціальних знань факти, що очевидні для всіх учасників слідчої (розшукової) дії. Лише в цьому випадку виявлені факти мають доказове значення. Загальноновизнано, що результати діяльності спеціаліста, на відміну від результатів діяльності експерта, не мають самостійного доказового значення, а виступають як складова частина протоколу відповідної слідчої (розшукової) дії. Цікавою є думка І. В. Пирога щодо фіксації дослідницької діяльності спеціалістів при проведенні слідчих (розшукових) у письмовому поясненні спеціаліста, що прямо передбачено ст. 105 КПК України [2, с. 224].

За даними проведеного нами дослідження при розслідуванні злочинів проти власності у 96 % проваджень спеціальні знання застосовуються саме у такій формі. З них у 85 % – при огляді місця події, 82 % – при обшуку (з них у 77 % виключно для відеофіксації ходу проведення слідчої (розшукової) дії), 75 % – слідчому експерименті, 16 % – допиті. В основному як спеціалісти

залучаються спеціалісти-криміналісти слідчих відділів поліції.

Ми підтримуємо цю думку, оскільки процесуальне закріплення допиту спеціаліста, який брав участь у слідчій (розшуковій) дії дасть нові можливості в розслідуванні кримінальних проваджень. У цьому випадку в протоколі допиту мають бути зафіксовані висновки спеціаліста з питань, що мають спеціальний характер. Така дія є слідчою (розшуковою), тому що буде проводиться за правилами допиту свідків і потерпілого, із вказівкою на відповідальність за дачу завідомо неправдивих показань. Це буде ще однією процесуальною формою застосування спеціальних знань. Процесуальний характер допиту спеціаліста буде визначатися наступними рисами: дія буде слідчою з регламентацією в кодексі; при допиті спеціаліст не виступає як помічник слідчого, а набуває самостійного статусу; на відміну від експерта, якого можна допитати лише за вже поданим висновком, спеціаліст, який брав участь у слідчій (розшуковій) дії, може не тільки роз'яснити термін і формулювання, або інші спеціальні поняття (наприклад, сутність технологічного процесу тощо) але й запропонувати шляхи подальшого застосування отриманих при розслідуванні фактів; показання спеціаліста і протокол його допиту можуть послужити джерелом доказів, прямо зазначеному в законі.

Іншою вагомою для розслідування формою застосування спеціальних знань у кримінальному процесі, є судова експертиза. Призначення і проведення судових експертиз регламентоване кримінально-процесуальним законом і Законом України «Про судову експертизу». Згідно зі ст. 1 цього Закону «судова експертиза – це дослідження на основі спеціальних знань у галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла тощо об'єктів, явищ і процесів з метою надання висновку з питань, що є або будуть предметом судового розгляду» [3]. Результати вивчення матеріалів кримінальних проваджень свідчать, що частіше за все при розслідуванні кримінальних правопорушень проти власності призначаються такі експертизи: трасологічна (76 %), в тому числі дактилоскопічна (39 %), замків та пломб (39 %), слідів знарядь зламу (30 %), транспортних засобів (4 %), встановлення цілого за частинами (4 %); матеріалів, речовин та виробів (8 %); судово-медична речових доказів (слідів біологічного походження) (17 %), психіатрична – 20 %; психологічна – 7 %. Також можливо проведення комплексних експертиз.

Під час розслідування кримінальних правопорушень проти власності також використовуються спеціальні знання у непроцесуальній формі. Основними з них, на нашу думку, є такі: консультації під час підготовки до проведення слідчих (розшукових) дій, проведення до експертних досліджень, надання допомоги у підготовці технічних засобів, довідкова допомога з питань, вирішення яких потребує застосування спеціальних знань.

Список використаних джерел

1. Пиріг І. В. Теоретико-прикладні проблеми експертного забезпечення досудового розслідування: монограф. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2015. 454 с.
2. Пиріг І. В. Фіксація результатів дослідницької діяльності на місці події.

Криміналістика і судова експертиза: міжвідом. наук.-метод. зб. Київський НДІ судових експертиз; редкол.: О. Г. Рувін (голов. ред.) та ін. Київ, 2020. Вип. 65. С. 220–229.

3. Про судову експертизу : Закон України від 25 лютого 1994 р. № 4038-XII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>.

ГЕРАСИМЧУК Сергій

кандидат юридичних наук?

старший викладач кафедри

публічного та приватного права

Університету митної справи

та фінансів

SOME ASPECTS OF THE USE OF SPECIAL KNOWLEDGE IN THE INVESTIGATION OF CRIMINAL OFFENSES RELATED TO RESISTANCE TO A REPRESENTATIVE OF THE AUTHORITIES OR A REPRESENTATIVE OF THE PUBLIC PERFORMING DUTIES FOR THE PROTECTION OF PUBLIC ORDER

Special knowledge in one or another angle is used by the relevant entities for the purpose of investigation and prevention of illegal acts. As for criminal offenses related to resistance to a representative of the authorities or a representative of the public who performs duties for the protection of public order, various forms of special knowledge may be used in their investigation.

In this context, we consider the opinion of M. M. Yefimov to be appropriate, who noted that the process of investigating criminal offenses requires law enforcement officials to use the maximum set of possible means and methods. One of the most widespread means used in any criminal procedure is the use of special knowledge. This aspect has its own characteristics both in relation to the subject of its possible use and in relation to its forms. In addition, there is still a controversy in the scientific literature about the information content of the term «special knowledge» [1, с. 268].

The most successful, in our opinion, which reflects the legal nature of the concept of special knowledge, remains the definition of V. K. Lysychnka and V. V. Tsirkalya: this is scientific, technical and practical knowledge not generally known in the judiciary, acquired as a result of professional training or work in a certain specialty by a person engaged as a specialist or expert for the purpose of helping the investigator or court in clarifying the circumstances of the case or providing conclusions on issues, for solving which require their use [3, с. 21].

Of course, the use of special knowledge in the investigation of criminal offenses related to resistance to a representative of the authorities or a representative of the public who performs duties for the protection of public order must be considered through the prism of their operation by certain subjects during the